

Coneixement local i gestió de recursos naturals

Codi: 101273

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500256 Antropologia Social i Cultural	OT	3	2
2500256 Antropologia Social i Cultural	OT	4	2

Professor/a de contacte

Nom: Sílvia Gomez Mestres

Correu electrònic: silvia.gomez@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: Sí

Grup íntegre en espanyol: Sí

Equip docent

Lucía Muñoz Sueiro

Prerequisits

Es recomana haver cursat l'assignatura Cultura Natura i Desenvolupament i Antropologia i Intervenció Sociocultural

Objectius

Assignatura de quart curs, forma part de l'àmbit especialitzat en Cultura i Medi Ambient que permetrà a l'alumne adquirir competències en aquest camp professional. El punt de partida és la crítica etnogràfica i ontològica a la dicotomia natura i cultura.

L'assignatura manté vincles amb altres matèries com Cultura, Natura i Desenvolupament, Aproximació etnogràfica a la diversitat cultural, Textos i audiovisuals etnogràfics, Antropologia i Intervenció Sociocultural, Antropologia Sociocultural, i es lliga amb temes de Desenvolupament i Sostenibilitat, i Ecologia Humana. El Descriptor contempla: abordar l'estudi de les pràctiques, creences i sabers tradicionals relacionats amb la gestió dels recursos naturals, els sistemes tecnològics utilitzats històricament i els seus efectes en el territori, avaluant la possibilitat d'incorporar o preservar determinats models culturals en l'adequat aprofitament i gaudi dels espais naturals.

Els objectius formatius conduiran a que els estudiants siguin capaços de:

Plantejar-se preguntes sobre la relació societat naturalesa a través del temps i en diferents cultures.

Expressar punts de vista comparatius entre la societat Occidental i les anomenades "societats etnogràfiques"

Analitzar textos, documents, exposicions i audiovisuals considerats en el programa.

Competències

- Antropologia Social i Cultural
- Actuar amb responsabilitat ètica i amb respecte pels drets i deures fonamentals, la diversitat i els valors democràtics.
- Actuar en l'àmbit de coneixement propi valorant l'impacte social, econòmic i mediambiental.

- Aprehendre la diversitat cultural a través de l'etnografia i avaluar críticament els materials etnogràfics com a coneixement de contextos locals i com a proposta de models teòrics.
- Demostrar habilitats per treballar de manera autònoma o en equip per tal d'assolir els objectius planificats, en aquest cas en contextos multiculturals i interdisciplinaris.
- Demostrar que es coneix i es comprèn la història de la teoria antropològica i la gènesi dels seus conceptes bàsics.
- Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar un fet d'actualitat des de la perspectiva antropològica.
2. Aplicar el coneixement de la variabilitat cultural i de la gènesi d'aquesta per evitar les projeccions etnocèntriques.
3. Conèixer i comprendre la incidència de la cultura en els diversos sistemes institucionals d'intervenció mediambiental.
4. Explicar els desenvolupaments disciplinaris i les tendències interdisciplinàries actuals de la crítica a la dicotomia cartesiana naturalesa-cultura.
5. Identificar els processos diversos de relació entre les poblacions humanes i el seu hàbitat.
6. Identificar les tendències interdisciplinàries actuals compartides per l'antropologia i les disciplines socials afins en el camp respectiu.
7. Interpretar la diversitat cultural a través de l'etnografia.
8. Proposar formes d'avaluació dels projectes i accions de millora de la sostenibilitat.
9. Proposar projectes i accions viables que potenciïn els beneficis socials, econòmics i mediambientals.
10. Reconèixer el caràcter cultural de les conceptualitzacions de la naturalesa i la societat.
11. Sintetitzar els coneixements adquirits sobre la relació entre naturalesa, cultura i societat.
12. Treballar en equip respectant les diverses opinions.
13. Valorar l'impacte de les dificultats, els prejudicis i les discriminacions que poden incloure les accions o projectes, a curt o llarg termini, en relació amb determinades persones o col·lectius.

Continguts

Relació societat naturalesa; enfocaments teòrics, moviments socials i àmbit governamental com antecedents crítics al model hegemònic de la modernitat. Models de naturalesa basats en els llocs, les seves racionalitats, creences, significats i pràctiques culturals, ecològiques i econòmiques. Creences, representacions simbòliques i pràctiques en la gestió dels recursos naturals.

Teories i aportacions des de l'antropologia. La visió etnogràfica sobre el coneixement local o saber ancestral, i la interpretació del món des del marc cultural específic i des de la perspectiva de gènere. Característiques del coneixement local o natiu. Emergència del concepte d'ambient, la seva construcció en el marc de la "crisi ambiental". Les bases conceptuals per al pensament complex i la intervenció integral.

Coneixement local com a pràctica situada i constituïda en les dinàmiques del marc històric. El cas dels pobles i comunitats terrestres i marítime-costaners en diferents temps i espais. Transformacions, adaptacions i intercanvi cultural a la història.

Els nous models polítics i la natura, sistemes de governança, les relacions socioecològiques i el benestar al centre dels sistemes socials i econòmics alternatius, els serveis ecosistèmics i els drets de la natura enfront de models neoextractivistes i desigualtats socials. Incorporació del diferents sistemes de coneixement en els projectes d'intervenció ambiental. Perspectives transdisciplinàries a la interfície de la relació entre les ciències socials i les ciències naturals, i nous enfocaments teòrics, epistemològics i metodològics.

Metodologia

Durant l'assignatura es realitzaran: classes teòriques i pràctiques dirigides per la professora amb suport de TIC i debats en grup. Recerca de documentació, lectura de textos, redacció de treballs, visionat i debat de documentals. Es realitzaran tutories individuals i recomanació de bibliografia complementària.

La metodologia docent i l'avaluació proposades a la guia poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes teòric pràctiques amb suport de TIC i debat.	50	2	1, 2, 3, 4, 5, 10, 11
Tipus: Supervisades			
Lectures o visionats orientats, anàlisi de casos, debats a classe.	30	1,2	1, 3, 4, 5, 10, 11, 13
Tipus: Autònomes			
Lectures, anàlisi, crítiques a textos i documentals visionats a classe, preparació de debat, redacció de treballs.	65	2,6	2, 3, 4, 5, 8, 10

Avaluació

L'avaluació de l'assignatura es realitzarà de manera processual, a través de diverses proves escrites de lectures, conferències i vídeos. Les proves escrites individuals tindran un valor del 40%. Es realitzarà un treball en grup amb un valor del 40% i 10% de presentació oral, total 50%. L'assistència i participació a l'aula tindrà un valor d'un 10%.

En el moment de realització de cada activitat avaluativa, s'informarà del procediment i data de revisió de les qualificacions.

Per superar l'assignatura cal haver presentat totes de les activitats programades. La nota final de l'assignatura es calcularà amb els percentatges indicats. Per poder aprovar l'assignatura, la nota final ha de ser igual o superior a 5.

"Per participar a la recuperació l'alumnat ha d'haver estat prèviament avaluat en un conjunt d'activitats el pes de les quals equivalgui a un mínim de 2/3 parts de la qualificació total".

Poden quedar excloses del procés de recuperació aquelles activitats que el professor/a consideri que no són recuperables, per exemple: presentacions orals, treballs en grup, tasques relacionades amb l'activitat docent diària.

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

Les instruccions per a realitzar els treballs s'establiran des del primer dia de classe

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Elaboració de treballs individuals	40	2	0,08	2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 13
Participació oral i en debats de textos	10	1	0,04	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11
Treball final en grup	50	2	0,08	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12

Bibliografia

- Álvarez, Silvia (Coautora y editora) Vol. I, Comunas y Comunidades con Sistemas de Albarradas. Descripciones Etnográficas, en: Serie Cultura Comunal, Agua y Biodiversidad en la Costa del Ecuador, ESPOL-ABYA-YALA, Quito, 2005: 528 págs..
[http://repository.unm.edu/bitstream/handle/1928/10683/Comunas%20y%20comunidades%20con%20sistemas%](http://repository.unm.edu/bitstream/handle/1928/10683/Comunas%20y%20comunidades%20con%20sistemas%20de%20albaradas%20vol%20I.pdf)
- ANDERSON, E.N. 1996. Ecologies of the heart: emotion, belief, and the environment. Oxford: Oxford University Press.
- Balée, William, 1989 La cultura dels boscos de l'Amazònia, Avenços en botànica conòmica 7: 1-21.
- BERKES, F., J. COLDING & C. FOLKE. 2000. Rediscovery of traditional ecological knowledge as adaptative management. Ecological Applications 10(5): 1251-1262.
- Cunha Ribeiro, Gabriela y Schiavetti, Alexandre. 2009. Conocimiento, creencias y utilización de la mastofauna por los pobladores del Parque Estatal de la Sierra de Conduru, Bahia, Brasil.
- Descola, Philippe, La antropología y la cuestión de la naturaleza, en: Repensando la naturaleza aportes a lo ambiental desde una visión más amplia de las ciencias sociales, capítulo 7 (17pp)
<https://repositorio.unal.edu.co/bitstream/handle/unal/57002/958818102X.capitulo7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- DIEGUES, A.C. 1993. O mito moderno da natureza intocada: populações tradicionais em unidades de conservação. São Paulo: NUPAUB - USP.
- DIEGUES, A.C. (ed.). 2000. Etnoconservação. Novos rumos para a proteção da natureza nos trópicos. São Paulo: Editora Huitet; NUPAUB - USP.
- Leticia Durand 2002 La relación ambiente-cultura en antropología: recuento y perspectivas Nueva Antropología, septiembre, Vol. XVIII, número 61 Nueva Antropología, A. C. D. F., México pp. 169-184 (en línea)
<https://antroporecursos.files.wordpress.com/2009/03/durand-l-2002-la-relacion-ambiente-cultura-en-antropologia>
- Escobar, Arturo, 2000 El lugar de la naturaleza y la naturaleza del lugar: globalización o posdesarrollo, en: Andreu Viola (comp.) Antropología del Desarrollo. Teorías y estudios etnográficos en América Latina, Paidós eds, Barcelona.
- Geertz C. (1994) Conocimiento local: ensayos sobre la interpretación de las culturas. Barcelona. Paidós.
- Gómez Muñoz, Maritza 2000 Saber indígena y medio ambiente: experiencia de aprendizaje comunitario, en: Leff, Enrique (coordinador) La Complejidad ambiental, Siglo XXI editores, PNUMA, Biblioteca aprender a aprender, Madrid.
- Gotta, Claudia A. Reproducción de la vida material, creencias y naturaleza. El saber de los pueblos indígenas como saber ambiental. (25 pp)
- Herrero Yayo 2015, Apuntes introductorios sobre el Ecofeminismo, Centro de Documentación Hegoa, Boletín de recursos de información nº43, junio (En línea)
<http://boletin.hegoa.ehu.es/mail/37>
- Khon Eduardo, 2021 como piensan los bosques, más allá de lo humano, Abya-Yala
- Leff, Enrique (2002). Saber ambiental: Sustentabilidad, racionalidad, complejidad, poder Siglo XXI
- Leff, Enrique La insoportable levedad de la globalización: la capitalización de la naturaleza y las estrategias fatales de la sustentabilidad, en: Foro de economía política, tendencias (en línea)
- Levi-Strauss, El pensamiento salvaje, ciencias de lo concreto (48 pp.)
- Marañón Boris, 2015 el buen vivir: hacia la descolonialidad de la naturaleza En: Primer Encuentro Nacional de Patrimonio Vivo, 2015, Buenos Aires

<https://es.scribd.com/document/341145261/Primer-Encuentro-Nacional-de-Patrimonio-Vivo>

Ostrom Elinor, el gobierno de los bienes comunes, UNAM, CRIM, FCE, México, 2000 (en línea)

Paulson, Susan 2009 Cuerpos sexuados en el paisaje, en: S. Paulson, S. Poats, y M. Arguello (eds) Huellas de género en el mar, el parque y el páramo, Ecociencias- Corporación Grupo Randi Randi- Abya-Yala, Quito.

Pérez Ruiz, Maya Lorena y Arturo Argueta Villamar, saberes indígenas y dialogo intercultural, en Cultura científica y saberes locales, año 5 N° 10, 2011, Mexico.

Posey, Darrell A. 1996 Los Kayapó y la naturaleza, en: Juncosa, José E. (compilador), Los guardianes de la tierra. Los indígenas y su relación con el medio ambiente, Colección 500 años 4, Abya-Yala-MLAL, Quito. Pp.35-51

Posey, Darrell A. y Anthony B. Anderson 1996 Reforestación indígena, en: Juncosa, José E. (compilador), Los guardianes de la tierra. Los indígenas y su relación con el medio ambiente, Colección 500 años 14, Abya-Yala-MLAL, Quito. Pp.51-62

Revista internacional de ciencias sociales Septiembre de 2002 (173) El conocimiento indígena (en línea). Joeli Veitayaki, Cómo aprovechar el conocimiento indígena: el ejemplo de Fiji.

Ruiz-Mallén, Isabel; Domínguez, Pablo; Calvet-Mir, Laura; Orta -Martínez, Martí; Reyes-García, Victoria, Investigación aplicada en etnoecología: experiencias de campo. (25PP) AIBR. Revista de Antropología Iberoamericana, vol. 7, núm. 1, 2012, pp. 9-32 Asociación de Antropólogos Iberoamericanos en Red Madrid, Organismo Internacional Disponible en: <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=62322227002>

Santamarina Campos B. (2008) Antropología y Medio Ambiente. Revisión de una tradición y nuevas perspectivas de análisis en la problemática ecológica. AIBR. Revista de antropología Iberoamericana. Mayo-Agosto Vol 3 N 002. 144-188. Antropólogos iberamericanos enred. Madrid. [En línea] Pagina web de la versión electrónica de la revista <<http://www.aibr.org>>

Santos-Fita, Didac Aspectos socioculturales y religiosos que regularizan la cacería y contribuyen a la construcción del territorio entre los mayas macehuales del centro de Quintana Roo, México.

SANTOS-FITA, D., E.J. NARANJO & R. MARIACA. 2009. "Hacia un etnoconservacionismo de la fauna silvestre". Em: COSTA NETO, E.M., D. SANTOS-FITA& M. VARGAS-CLAVIJO (eds.). Manual de etnozología: una guía teórico-práctica para investigar la interconexión del ser humano con los animales. Valencia: Ediciones Tundra. Pp.97-117.

Toledo V. (1996) Principios etnoecológicos para el desarrollo sustentable de comunidades campesinas e indígenas. En Red Latinoamericana y Caribeña de Ecología Social [En Línea] Pagina web <<http://ambiental.net/biblioteca/ToledoEtnoecología.htm>>

TOLEDO, V. & N. BARRERA-BASSOLS. 2008. La memoria biocultural. La importancia ecológica de las sabidurías tradicionales. Barcelona: Editorial Icaria.

Viveiros de Castro Eduardo La mirada del jaguar Introducción al perspectivismo amerindio. Entrevistas.

VIVEIROS DE CASTRO, E. 1996. Os pronomes cosmológicos e o perspectivismo amerindio. Mana 2(2): 115-144.

VIDEOS.

La guerra de la soja. Documental Completo (42 min)

Vandana Shiva: "Bioimperialismo y contaminación transgénica" (46')

ALLIN KAWSAY (EL BUEN VIVIR) (50')

Donde Aprendiste a Vivir DURACIÓN (53')

Documental Loojil Ts'oon - Ceremonia de la Carabina_2016_Dídac Santos-Fita. Duración: (52 minutos)

La voz del viento - semillas de transición (92')

ALUNA subtítulos en castellano (DURACIÓN 1:28')

Programari

Processador de textos (tipus Word), Powerpoint.